

LATINA

Latina modalitateko jakintzagaia da Humanitateen eta Gizarte Zientzien Batxilergoan, eta gogoeta sakona ahalbidetzen du orainari buruz eta Humanismoak XXI. mendeko erronken eta desafioen aurrean bete dezakeen eta bete behar duen zereginari buruz, erromatar hizkuntzarekin, kulturarekin eta zibilizazioarekin zerikusia duten alderdien ikaskuntzaren bitartez.

Latinaren helburu nagusia da latinezko oinarrizko hizkuntza-kompetentzia eskuratzea, batez ere idatzizko ulermenarekin zerikusia duena. Horri esker, ikasleek Erromatar Antzinatean sartzeko iturri primarioak erabili ahal izango dituzte haren alderdi nagusiak ezagutzeko, ulertzeko eta interpretatzeko tresna pribilegiatu gisa, eta kontzientzia kritikoa eta humanista garatu ahal izango dute, latindar zibilizazioak euskal identitateari, Estatukoari eta Europakoari egindako ekarpenak ulertu eta analizatu ahal izateko. Hori dela eta, jakintzagai hau hiru ardatzen inguruan egituratzen da: latina, erromatar mundurako hurbilketa kritikoa eta latindar zibilizazioaren ondarearen eta legatuaren azterketa.

Jakintzagai honek, gainera, hizkuntzak, literatura, erlijioa, historia, filosofia, zuzenbidea, politika edo zientzia ikasteko balio instrumentala du, eta mundua, gertaerak eta sentimenduak ulertzeko aukera ematen duen eta ikasleen hezkuntza zibiko eta kulturean laguntzen duen substratu kulturala eskaintzen du. Bestalde, ikuspegi eleaniztunak gogoeta sakona eskatzen du latinaren beraren funtzionamenduari buruz, haren lexikoari buruz, haren formantei buruz eta bilakaera fonetikoaren arauari buruz, baita EAEko irakaskuntzako hizkuntzei buruz eta ikasleen hizkuntza-errepertorio indibiduala osatzen dutenei buruz ere. Gogoeta metalinguistikoa eta hizkuntzen artekoa sustatzen ditu, eta hizkuntza-kompetentziak indartzen, hizkuntza-aniztasuna aintzat hartzen eta hizkuntzen arteko harremana bultzatzen laguntzen du, ikuspegi inklusibo eta demokratikotik, inongo aurreiritzirik gabe.

Batxilergoko latinerako kompetentzia espezifikoek, beraz, orainaren eta iraganaren artean elkarrizketa sakona ezartzeko aukera eskaintzen dute, ikuspegi kritiko eta humanistatik, eta bi ardatz nagusiren inguruan egituratzen dira: lehena, era askotako testuen irakurketa eta ulermena hizkuntza klasikoan ikaskuntzan funtsezko prozesu gisa kokatzean datza, baita haien kultura eta zibilizazioa heltzeko sarbide modura, hizkuntza-jakintzak eta hizkuntzaz bestelakoak aldi berean aktibatuz. Bigarren ardatzak latindar zibilizazioaren testuei eta legatu material eta immaterialari eta Europako kultura, gizarte, politika eta identitateari egindako funtsezko ekarpenari buruzko gogoeta kritikoa, pertsonala eta kolektiboa egiten lagunduko duten tresnak garatzea eskatzen du, betiere genero-ikuspegia kontuan hartuta.

Oinarrizko jakintzak bi mailetan banatzen dira, ikaskuntza-testuinguruen araberrako mailakatze eta sekuentziazio malgua ahalbidetuz, eta bost multzotan antolatuta daude.

- *Latina*: latinaren oinarrizko hizkuntza-kompetentziak eskuratzea du ardatz, era askotako enuntziatuak, pasarteak eta testuak irakurtzeko, ulertzeko eta interpretatzeko tresna gisa.
- *Eleaniztasuna*: bilakaera fonetikoaren nozioak azpimarratzen ditu, eta nabarmentzen du latina ikasteak, zehazki latinezko formanteak identifikatu eta ezagutzeak, ikasleen lexiko-errepertorioa nola zabaltzen duen, terminoak komunikazio-egoeretara zehatzago molda ditzaten.
- *Literatura-hezkuntza*: latinezko literatura-testuen ulermenean eta interpretazioan inplikaturako jakintza guztiak integratzen ditu, eta testuen arteko ikusmoldearen bidez laguntzen du literatura-eredu klasi-koetan inspiraturako unibertsal formal eta tematikoak identifikatzen eta deskribatzen.
- *Antzinako Erroma*: espiritu kritiko eta humanistaren garapena hartzen du ardatz, eta iraganaren eta orainaren arteko antzekotasunei eta desberdintasunei buruzko gogoeta sustatzen du.
- *Legatua eta ondarea*: latindar zibilizazioaren herentzia material eta immaterialera hurbiltzea ahalbidetzen du, eta, eginkizun horretan, inspirazio-iturri, teknika eta historiaren lekukotasun gisa duen balioa ezagutzea eta balioestea.

Latina II jakintzagaian Latina I jakintzagaiaren aldean egiten den sakontzeak honako alderdi hauek hartzen ditu: errealitatea analizatzeko kontzientzia teoriko eta metodologiko handiagoa; ezagutza multzo handiagoa mobilizatzea; testuen, eskatutako produkzio- edo interpretazio-trebetasunen eta erabilerei

buruzko gogoetarako behar den metahizkuntzaren konplexutasuna mailakatzea; eta ikasleei emandako autonomia-maila. Horregatik, ebaluazio-irizpideak eta oinarrizko jakintzak etapa honetako bi maileri buruzkoak dira.

Curriculum honen konpetentzia-izaerarekin bat etorritik, zeharkako zereginak sortzera gonbidatzen da, testuinguruan kokatuak, esanguratsuak eta garrantzitsuak, eta ikas-egoerak garatzera, ikasleak gero eta autonomoagoak diren gizarte-eragiletzat eta beren ikaskuntza-prozesuaren arduraduntzat har daitezten, beren erreperitorioak, interesak eta inguruabar espezifikoak kontuan hartuta, horrek zenbait metodologia konbinatzea ahalbidetzen du-eta. Ildo horretan, ikasleek zeregin aktiboa beteko dute latinezko hizkuntza-konpetentzia eskuratzeko prozesuan, testuen eta enuntziatuen esanahiaren ulermenean eta komunikazioan jarritik, hiztegia eskuratzeko garrantzia azpimarratuz eta ikasgeletan boz gorako irakurketa, idatzizko konposizioa eta ahozko produkzioa txertatuz. Latinaren eta latindar kulturaren eta zibilizazioaren irakaskuntzak diziplinarteko lanerako aukera esanguratsuak eskaintzen ditu, zenbait jakintzagaien oinarrizko jakintzak konbinatzea eta aktibatzea ahalbidetzen dutenak. Horrela, ikasleek hauteman dezakete zer garrantzitsua den legatu klasikoa ezagutzea beren iritzi kritiko eta estetikoak, beren buruaz eta inguruko munduaz duten pertzepzioa aberasteko. Ikasketak grekoaren eta greziar kulturaren ikasketarekin kointziditzen duenez, bi jakintzagaien tratamendu koordinatua egin daiteke. Azkenik, europar herritartasun demokratikoa eta aurreiritzirik gabekoa eraikitzen laguntzeko, jakintzagai honetatik nazioz haraindiko kolaborazio-lana egin daiteke, latindar kultura egungo europar identitatea osatzen duten errealitateen topagune duten Europako programen esparruan. Ildo horretan, tresna digitalek potentzial handia dute jakintzagai honen ikaskuntza, irakaskuntza eta ebaluazioa indartzeko, baita alfabetatze mediatikoa eta teknologiararen erabilera egokia, segurua, etikoa eta arduratsua bultzatzeko ere.

KONPETENTZIA ESPEZIFIKOAK

1. Latinezko testu gero eta zailagoen ideia nagusiak ulertzea eta interpretatzea, latinaren oinarrizko alderdiak ezagutuz, unitate linguistikoak identifikatuz eta analizatuz eta horiei buruz gogoeta eginez, irakaskuntzako hizkuntzekiko eta ikasleen erreperitorio indibidualen beste hizkuntza batzuekiko konparazioaren bidez, latinezko literatura klasikoaren altxorretara zuzenean hurbiltzeko.

Enuntziatu eta testuen idatzizko ulermenaren hizkuntza-trebetasuna eskuratzeko da hizkuntza klasikoak ikasteko prozesuaren muina. Horretarako, idatzizko eta ahozko ulermenaren eta produkzioaren, interakzioaren eta bitartekotzaren trebetasunak aldi berean eta pixkanaka garatzea ahalbidetuko duen didaktika proposatzen da, ikasleak latinaren morfologiaren, sintaxiaren eta lexikoaren funtsezko ezagutzarantz bideratzeko. Eskuratutako ezagutzetatik abiatuta, ikasleek modu gero eta autonomoagoan irakurri, ulertu, produzitu eta interpretatzen dituzte enuntziatu errazak eta zailtasun egoki eta mailakatuko testuak euskarri analogiko eta digitaletan, eta, gainera, bitartekotza linguistikoko trebetasunak garatzen dituzte (laburbiltzea, sintetizatzea, azaltzea, parafraseatzea, itzultzea eta abar) latinetik irakaskuntzako hizkuntzetara, zuzentasun ortografikoari eta estilistikoari erreparatuta.

Enuntziatu eta testuak idatziz eta ahoz ulertzeko eta sortzeko trebetasunak eta interakzioaren eta bitartekotza linguistikoaren trebetasunak pixkanaka lortzeak erraztu egiten die ikasleei latinaren lexikoa eta egitura sintaktikoak barnatzea, eta hizkuntzari berari buruzko gogoeta, termino metalinguistikoaren erabilera eta lexiko-erreperitorioa areagotzea bultzatzen du. Horri dagokionez, testuak interpretatzeko eta deskodetzeko didaktikak lagundu egiten du latinaren unitate linguistikoak analizatzeko eta identifikatzeko estrategiak indartzen ez ezik, hizkuntza ezagunekiko konparazioarekin osatuz, testuaren testuingurua eta zentzua ezagutzeko funtsezkoak diren testu barneko eta testuen arteko erreferentziak ezagutzen ere.

Ikasleek latina ikasteko prozesuan duten zeregin aktiboak didaktika espezifikoak eskatzen du, hizkuntza-konpetentzia desberdinetan eragina duten hainbat estrategia txertatzeko, hala nola idatzizko eta ahozko ulermena eta produkzioa, interakzioa eta bitartekotza. Horiek horrela, irakasleak taldearen gidari gisa betetzen duen egitekoa funtsezkoa da, euskarri analogiko eta digitaletan baliagarriak diren bali-

bide eta iturri bibliografikoen erabilerari buruz orientatzeko ez ezik, ikasleak latinezko komunikazio-prozesuetan inplikatzeko ere.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, KE2, STEM2, KD3.

2. Latinezko formanteak bereiztea eta denboran zehar gertatu diren aldaketak azaltzea, irakaskuntza-ko hizkuntzetakoekin eta ikasleen errepertorio indibidualako beste hizkuntza batzuetakoekin konparatuz, lexiko ezagunaren esanahi etimologikoa eta lexiko berriaren edo espezializatuaren esanahiak ondorioztatzeko.

Latina ikuspegi eleaniztunetik irakasteak aukera ematen die ikasleei beren hizkuntza-errepertorio indibiduala aktibatzeke, hura osatzen duten hizkuntzak erlazionatuz eta horietan latinezko sustrai, aurrizki eta atzizkiak identifikatuz, eta denboran zehar gertatu diren aldaketa fonetiko, morfologiko edo semantiko posibleei buruz gogoeta eginez. Etengabeko ikaskuntzarako funtsezko konpetentziei buruzko 2018ko maiatzaren 22ko Kontseiluaren Gomendioaren arabera, ikuspegi eleaniztunak hizkuntza berrien ikaskuntza hobetzeko behar diren trebetasunak garatzen laguntzen du, eta ikasleen hizkuntza-ezagutzen maila desberdinak eta haien errepertorio indibidualak kontuan hartzea ahalbidetzen du. Konpetentzia espezifiko honek hizkuntzak elkarri lotuta ikasteko eta, ondorioz, hizkuntza-transferentziak egiteko bidea ematen du, latina zenbait hizkuntza modernoren jatorri-hizkuntza eta kultura-adstratua dela aitortuz, askotariko hizkuntza-eskakizunak balioesteko, eta aniztasun linguistikoa, dialektala eta kulturala identifikatzen, baloratzen eta errespetatzen lagunduz, kultura partekatua eraikitzeko.

Latinaren bilakaera ikasteak, latin kultuaren zein latin arruntaren formatatik abiatuz, irakurmena eta ahozko eta idatzizko adierazpena hobetzen laguntzen du, baita ikasleen errepertorio lexikala osatzen duten hizkuntzetan, erromanikoetan eta ez-erromanikoetan, finkatzen eta zabaltzen ere, termino baten esanahi etimologikoa identifikatu eta definitzeko eta termino berri edo espezializatuaren esanahiak ondorioztatzeko aukera eskainiz.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: KE2, KE3, STEM1, KPSII5, KAKK2.

3. Hainbat genero eta garaitako latinezko testuak irakurtzea, interpretatzea eta komentatzea, sorkuntza-prozesua konplexua eta testuinguru historiko, sozial eta politikotik eta haren eragin artistikoetatik bereizezina dela onartuz, haien genealogia eta Europako literaturari egindako ekarpena identifikatzeko.

Zenbait genero eta garaitako latinezko testuen irakurketa, interpretazioa eta komentarioa Latin jakintza-gaiaren zutabeetako bat da batxilergoko etapan, eta ezinbestekoa da ikasleak informazioa lortzeko iturri primarioak erabiltzeak duen garrantziaz jabetu daitezen. Testu horien ulermenak eta interpretazioak ikaskuntzaren emaitza izan behar duen testuinguru historikoa, zibikoa, politikoa, soziala, linguistikoa eta kulturala behar du. Edizio elebiduneko testuekin, testu osoekin edo hautatutako zatien bitartez lan egiteak latinezko oinarritzko kontzeptu eta terminoei arreta jartzea ahalbidetzen du, lexikoa eta kultura ezagutzea dakartenei, irakurketa kritikoa egiten laguntzeko eta klasiko gisa duten balioa mugatzen duten faktoreak zehazteko. Gainera, testu elebidunekin lan egiteak hizkuntza-jakintzak eta hizkuntzaz kanpokoak integratzen laguntzen du, zenbait itzulpen eta interpretazio-ikuspegi konparatzeko aukera eskainiz eta horien hurrenez hurreneko indar eta ahuleziei buruz eztabaidatuz.

Latinezko testuak irakurtzeak, oro har, ikasleen esperientziarekin zerikusirik ez duten testuak eskuratzea dakar berekin; horregatik, beharrezkoa da interpretazio-tresnak eskuratzea, irakurketarekin berarekin gero eta autonomia handiagoa izateko eta balio-irritzi kritikoa emateko. Latinezko testuak interpretatzeak berekin dakar mendebaldeko zibilizazioaren fundazioarekin lotuta daudela ulertzea eta onartzea, testu-tarako hurbilketa testuinguruari eta gaiari buruzko ezagutzatik hasi eta analisi- eta gogoeta-estrategiak garatzeraino kontuan hartzen duen prozesu dinamikotzat hartuz, betiere genero-ikuspegitik, norberaren esperientziari zentzua emateko, mundua eta giza izaera ulertzeko eta sentsibilitate estetikoak garatzeko. Literatura- eta arte-sorkuntzak eta Antzinate klasikoko gertakari historikoak eta elezaharretakoak eza-

gutzeak, baita asmo estetikoak duten testuak sortzeak ere, horiek inspirazio-iturritzat hartuta, zenbait euskarriren bitartez eta beste hizkuntza artistiko, ikus-entzunezko edo digital batzuen laguntzarekin, obrak ulergarriago egiten laguntzen du, gure kultura-ondarean duten iraupena identifikatuz eta baloratuz, baita erreferentziak antzinako ereduetatik hartu dituzten kulturetara eta literatura-, kultura- eta arte-mugimenduetara egokitzeko prozesuak ere. Testuen genealogia testuen arteko ikuspegiaren bitartez ezartzeko irakaskuntza-bitartekotzari esker, egiazta daiteke garai horietan unibertsal formalak eta tematikoak daudela, eta, aldi berean, bizitzan zehar gero eta konplexutasun, kalitate eta aniztasun handiagoa izango duten irakurketa-ibilbideak modu autonomoan sortzen laguntzen du.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK4, HK3, KAKK1, KAKK2.

4. Latindar zibilizazioak esparru pertsonalean, erlijiosoan eta soziopolitikoan dituen ezaugarriak analizatzea, genero-ikuspegiarekin, erromatar munduari buruzko ezagutzak bereganatuz eta oraina eta iragana kritikoki konparatuz, latindar mundu klasikoak gure inguruneari egin dizkion ekarpenak baloratzeko, herritartasun demokratiko eta konprometituaren oinarri gisa.

Latindar zibilizazioaren ezaugarriak eta Europako identitateari egin dion ekarpena analizatzeak berekin dakar latindar iturrien bitartez adierazitako informazioa jasotzea eta kontrastatzea, ezaugarri horien legatuari eta gure gizartean duen presentziari buruz gogoeta egin ahal izateko estrategia egokiak aktibatuz. Konpetentzia espezifiko hau hiru esparruren inguruan egituratzen da: pertsonala, familia-loturak eta antzinako munduko pertsonen bizitzako etapen ezaugarriak edo adinekoekiko errespetua bezalako alderdiak biltzen dituenak, besteak beste; erlijiosoak, sakratuaren antzinako kontzeptua eta gizabanakoak jainkoekin eta errituekin duen harremana biltzen dituenak, besteak beste; eta soziopolitikoak, gizabanakoak hiriarekin eta haren erakundeekin dituen harremanak eta gobernu-moduen arabera antolaketa-moduak kontuan hartzen dituenak. Aipatutako hiru esparruen azterketa genero-ikuspegitik egin behar da, ikasleek aukera izan dezaten gizakiei esleitutako desberdintasun kulturalen ondorio diren emakumeen eta gizonen arteko desberdintasunei buruzko gogoeta egiteko.

Iraganaren eta orainaren arteko erlazioaren analisi kritikoa ikerketa eta informazio-bilaketa gidatua eskatzen du, taldean edo bakarka egina, iturri analogikoetan zein digitaletan, ikuspegi humanistatik gogoeta egiteko denboran zeharreko konstante zein aldagai kulturei buruz. Analisi kritikoko prozesuek gogoeta- eta komunikazio-testuinguru dialogikoak behar dituzte, Antzinate klasikoaren herentzia eta hura jatorri duten desberdintasun kulturalak errespetatzen dituztenak, herritartasun demokratikoa eta inguruan duen munduarekin konprometitua finkatzera bideratuak. Beraz, aukera bikaina eskaintzen dute ikasgelan eztabaidarako eta ahozko azalpenerako teknikak eta estrategiak abian jartzeko.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK3, KE3, KD1, KPSII3.1, HK1, HK3.

5. Latindar zibilizaziotik jasotako ondare historiko, arkeologiko, artistiko eta kulturala kritikoki baloratzea, haren iraunkortasunaz interesatuz eta giza sorkuntzaren emaitza gisa eta historiaren lekukotasun gisa ezagutzuz, latindar legatu material eta immateriala ezagutzaren transmisore gisa eta sorkuntza moderno eta garaikideen inspirazio-iturri gisa azaltzeko.

Kultura-ondarea, UNESCOk adierazten duen moduan, iraganetik oinordetzan hartzen diren, orainean sortzen diren eta etorkizuneko belaunaldiei transmititzen zaizkien baliabideen emaria gizartean esku jartzen duen produktua eta prozesua da aldi berean. Gainera, mitologia klasikoarekin gertatzen den bezala, sormenerako eta berrikuntzarako inspirazio-iturria da, eta kultura-produktu garaikideak eta etorkizunekoak sortzen ditu; beraz, hura ezagutu eta identifikatzea lagungarria da kultura-produktuak eta horien bilakaera eta denboran zeharreko erlazioa ulertzeko.

Latindar zibilizazioaren legatua, bai materiala bai immateriala (aztarna arkeologikoak, testu-transmisioa, hirien, mitoen eta kondairen antolaketa eta plangintza, usadio sozialak, erriak eta abar), herentzia aparta da, eta haren iraunkortasunak berekin dakar oreka bidezkoa aurkitzea gaur egungo kultura-ondareari etekina ateratzearen eta etorkizuneko belaunaldientzat ondare horren aberastasuna babestearen

artean. Ildo horretan, latindar ondare kulturala babesteko, iraganeko memoria kolektibo gisa duen balioa kontserbatzeko eta haren funtzio sozial eta kulturalak berrikusteko eta eguneratzeko interesa duten herritarren konpromisoa behar da, egungo arazoekin erlazionatzeko eta etorkizunean haien zentzua, esanahia eta funtzionamendua mantentzeko gai izan daitezten. Erromatar munduaren herentziaren iraupenari eta hura babesteko, kontserbatzeko eta zaharberritzeko prozesuei buruzko ikerketak baliabide analogikoak zein digitalak erabiltzea eskatzen du, dokumentazio-espazioetara iristeko, hala nola liburategietara, museoetara edo indusketetan.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK3, KD2, HK1, HK4, EK1, KAKK1, KAKK2.

EBALUAZIO-IRIZPIDEAK

Latina I eta Latina II
1. konpetentzia espezifikoa
1.1. Testu edo pasarte egokitu edo jatorrizkoak, zailtasun egokikoak, modu gidatuan boz gora irakurtzea, euskarri analogikoetan edo digitaletan, latinaren azentuazio- eta ahoskera-arauak aplikatuz.
1.2. Zailtasun egokiko eta progresiboko testu edo pasarte egokitu edo jatorrizkoetako ahozko edo idatzizko enuntziatuetatik informazio garrantzitsua gero eta modu autonomoagoan ateratzea, euskarri analogikoetan, digitaletan edo multimodaletan, hizkuntzaren unitate linguistiko erregularrak identifikatuz eta analizatuz, eta euskararekiko, gaztelaniarekiko eta beste hizkuntza ezagun batzuekiko aldaerak eta kointzidentziak antzemanaz.
1.3. Etoparako zailtasun egokiko eta progresiboko testu edo zati egokitu edo jatorrizkoen ideia nagusiak eta oinarriko argumentu-ildoak gero eta modu autonomoagoan interpretatzea, ortografia- eta adierazpen-zuzentasunarekin.
1.4. Hitz polisemikoen esanahi egokia hautatzea eta erabakia justifikatzea, informazio kotestuala edo testuinguru-informazioa kontuan hartuz eta interpretazio eta bitartekotza idatzizkoaren prozesuari laguntzeko tresnak erabiliz (laburbiltzea, sintetizatzea, azaltzea, parafraseatzea, itzultzea eta abar) zenbait euskarritan, hala nola hiztegi-zerrendak, glosarioak, hiztegiak, mapak edo atlasak, zuzentzaile ortografikoak, gramatikalak eta estilo-liburuak.
1.5. Testuen edo zatien interpretazio eta bitartekotza idatzizkoaren lanak, norberarenak eta ikaskideenak, berrikustea eta zuzentzea, hobekuntza-proposamenak eginez eta aldaketak terminologia espezializatuarekin argudiatuz, gogoeta linguistikotik abiatuta.
1.6. Zailtasun egokiko eta progresiboko testuak idaztea eta enuntziatuak adieraztea, euskarri analogikoetan edo digitaletan, latinaren berezko egiturak behar bezala erabiliz.
1.7. Latina ikasteko aurrerapenak eta zailtasunak erregistratzea, zailtasun horiek gainditzeko eta ikaskuntza finkatzeko estrategiarik egokienak eta eraginkorrenak hautatuz, norberaren ikaskuntza planifikatzeko jarduerak, autoebaluazioa eta koebaluazioa eginez, hala nola Hizkuntzen Europako Portfolioan (HEP) edo ikaskuntza-egunkari batean proposatutakoak, esplizitu eginez eta partekatuz.
2. konpetentzia espezifikoa
2.1. Erabili ohi den termino baten esanahi etimologikoa ondorioztatzea eta termino agertu berrien edo lexiko espezializatu-tik datozenen esanahia inferitzea, latinezko formanteak ezagutzeko estrategiak aplikatuz, gertatu diren aldaketa fonetikoak, morfologikoak edo semantikoak kontuan hartuz.
2.2. Latin kultutik zein latin arruntetik irakaskuntzako hizkuntzetaraino gertatu diren gero eta konplexutasun handiagoko aldaketa fonetikoak, morfologikoak edo semantikoak azaltzea, ahal denean bere errepertorioko beste hizkuntza batzuekiko konparazioaz baliatuz.
2.3. Latinaren eta hizkuntza modernoan arteko erlazioa azaltzea, latin-jatorriko elementu linguistiko komunak analizatuz eta ikasleen errepertorioa osatzen duten hizkuntzen eta hizkeren estrategiak eta ezagutzak modu gidatuan erabiliz.
2.4. Aurreiritzi eta estereotipo linguistikoak identifikatzea eta kritikoki analizatzea, aniztasuna aberastasun kultural, linguistiko eta dialektal gisa baloratzeko eta errespetatzeko jarrera hartuz, emandako irizpideetatik abiatuz.
3. konpetentzia espezifikoa
3.1. Gero eta konplexutasun handiagoko era askotako testu edo zati literarioak interpretatzea eta komentatzea, norberaren esperientzia mobilizatzea, mundua eta giza izaera ulertzea eta sentsibilitate estetikoak eta irakurtzeko ohitura garatzea dakarten analisi- eta gogoeta-estrategiak aplikatuz.

Latina I eta Latina II
3.2. Latinezko obra edo zati literarioen generoak, gaiak, topikoak eta balio etikoak edo estetikoak analizatzea eta azaltzea, geroztiko obra edo zati literarioekin konparatuz, testuen arteko ikuspegitik eta genero-ikuspegia aintzat hartuz.
3.3. Latindar zibilizazioa aztertu eta ulertzeko funtsezko kontzeptuak izendatzen dituzten latinezko hitzak identifikatzea eta definitzea, zeinen ikaskuntzak ezagutza lexiko eta kulturalak konbinatzen baititu, hala nola <i>imperium</i> , <i>natura</i> , <i>civis</i> edo <i>patrfamilias</i> , zenbait formatutako testuetan.
3.4. Testu indibidualak edo kolektiboak sortzea, literatura-asmoz, estilo-kontzientziaz, zenbait euskarritan eta beste hizkuntza artistiko eta ikus-entzunezko batzuen laguntzarekin, inspirazio-iturri gisa latindar zibilizazioa eta kultura hartu dituzten obra edo zati adierazgarrien irakurketatik abiatuz.
4. kompetentzia espezifikoa
4.1. Erromatar gizartearen prozesu historikoak eta politikoak, bizimoduak, erakundeak eta ohiturak azaltzea, genero-ikuspegia aintzat hartuz, egungo gizarteekin konparatuz, gizartearen bilakaeraren eta giza eskubideen argitan izandako egokitzapenak eta aldaketak modu kritikoa baloratuz, eta kultura partekatua eta memoria kolektiboarekin eta balio demokratikoekin konprometitutako herritarren garapenaren alde eginez.
4.2. Gure gizarteko erromatar legatuaren zenbait alderdiren garrantziari, bilakaerari, asimilazioari edo horiek zalantzan jartzeari buruz eztabaidatzea, estrategia erretorikoak eta oratoria modu gidatuan erabiliz, behar denean jarreraren artean bitartekotza eginez, informazio eta esperientzia egiazkoak hautatuz eta kontrastatuz, eta beste iritzi eta argudiatze batzuekiko interesa, errespetua eta enpatia erakutsiz.
4.3. Latindar zibilizazioaren esparru pertsonal, erlijioso eta soziopolitikoko legatuaren alderdiei buruzko ikerketa-lanak zenbait euskarritan egitea, emakumearen figura, ikuskera, lana eta ekarpena analizatuz, zenbait iturritatik datorren informazioa hautatuz, kontrastatuz eta berriz landuz, haren fidagarritasuna eta egokitasuna kalibratuz, eta zorrotasunaren eta jabetza intelektualaren printzipioak errespetatuz.
5. kompetentzia espezifikoa
5.1. Latindar zibilizazioaren legatu materiala eta immateriala inspirazio-iturri gisa identifikatzea eta azaltzea, geroztiko produkzio kulturalak eta artistikoak analizatuz, emandako irizpideetatik abiatuz.
5.2. Latindar zibilizaziotik oinordetzan hartutako ondare historiko, arkeologiko, artistiko eta kulturala ikertzea, modu egokian, enpatikoan eta errespetuzkoan jardunez, eta eraikitze, babesteko, kontserbatzeko eta zaharberritzeko prozesuekiko eta haren iraunkortasuna ziurtatzen duten jarrera zibikoekiko interesa erakutsiz.
5.3. Ikasleen ingurunean erromanizazioaren aztarnak eta erromatar legatua arakatzea, eskuratutako ezagutzak aplikatuz eta haien erabileren inplikazioei buruz gogoeta eginez, Antzinate klasikoak beren eguneroko bizitzan duen iraupenaren adibideak emanez, eta emaitzak zenbait euskarriren bitartez aurkeztuz.

OINARRIZKO JAKINTZAK

Latina I eta Latina II
A. Latina
1. Latinaren unitate linguistikoak
Latinaren alfabetoa, ahoskera eta azentuazioa.*
Latinezko zatiak eta testuak boz gora irakurtzeko jarraibideak.*
Hitz motak.*
Hizkuntza flexiboaren kontzeptua: izen-flexioa eta flexio pronominala (kasu-sistema eta deklinabideak) eta aditz-flexioa (aditz-jokoen sistema).*
Perpau-sintaxia: kasuen funtzioak eta sintaxia.*
Perpau-egiturak. Komuntadura eta hitz-ordena perpau bakunetan eta perpau elkartuetan.*
Aditzaren forma nominalak.*
2. Idatzizko interpretazio eta bitartekotza: teknikak, prozesuak eta tresnak
Analisi morfosintaktikoa ulermen-tresna gisa.*
Maiztasuneko oinarrizko lexikoa.*

Latina I eta Latina II
Bakarrizketa eta elkarrizketa moduko testu errazak eta laburrak entzunez ulertzeko estrategiak.*
Interpretazio eta bitartekotza idatzizkoaren estrategiak: espektatiben formulazioa testu-ingurunetik (izenburua, obra...) eta testutik beretik abiatuta (eremu tematikoak, hitz-familiak eta abar), baita testuingurutik abiatuta ere; gaiaren ezagutza; egituraren eta generoaren deskribapena; testuen berezitasun linguistikoak (zuzeneko/zeharkako diskurtsoa, aditz-denboren erabilera, galdera erretorikoa eta abar).
Interpretazio eta bitartekotza idatzizkoaren tresnak: glosarioak, hiztegiak, atlasak edo zuzentzaile ortografikoak euskarri analogikoan edo digitalean, eta abar.*
Zenbait itzulpenen irakurketa konparatua eta testu elebidunen komentarioa, terminologia metalinguistikotik abiatuta.*
Ohiko baliabide estilistikoak eta testuaren edukiarekiko erlazioa.*
Enuntziatu eta testu laburrak sortzeko estrategiak.*
Elkarrizketa-konbentzio eta -estrategiak, formatu sinkronoan eta asinkronoan.*
Idatzizko bitartekotza arazoibide logikoari, iraunkortasunari, memoriari, problemen ebazpenari eta analisi- eta sintesi-gaitasunari bidea ematen dion tresna gisa.*
Errorea ikasteko prozesuaren parte gisa onartzeko estrategiak eta hobetzeko jarrera positiboa.
Autoebaluaziorako, koebaluaziorako eta autokonponketarako estrategia eta tresna analogikoak eta digitalak, indibidualak eta kooperatiboak.
B. Eleaniztasuna
Historian zeharreko idazkera-sistemak.*
Latinaren bilakaera: indoeuropar hizkuntzak, latinaren etapak, latin arrunta eta latin kultua, ahozko hizkuntza eta hizkuntza idatzia.*
Latinaren eragina irakaskuntzako hizkuntzen eta ikasleen errepertorio linguistiko indibiduala osatzen duten gainerako hizkuntzen bilakaeran.*
Arau fonetikoak latinetik irakaskuntzako hizkuntzetarako bilakaeran.*
Lexikoa: erabili ohi den lexikoan eta zientzien eta teknikaren lexiko espezifikoan dauden latin-jatorriko lexemak, atzizkiak eta aurrizkiak; irakaskuntzako hizkuntzetan erabili ohi diren hitzen esanahia eta definizioa, haien latin-jatorriko etimoetatik abiatuta; hizkuntza modernoetan integratutako latinezko esamoldeak eta horien erabilera zenbait testu motatan (literarioak, kazetaritzakoak, publizitatekoak...)*
Hitzen esanahi etimologikoa eta hiztegiaren erabilera egokiaren garrantzia ezagutzeko interesa, komunikazioan oinarritzko tresna den aldetik.*
Latina, ikasteko hizkuntzak hobeto ezagutzea eta beste hizkuntza moderno batzuetara —erromanikoak eta ez-erromanikoak— errazago hurbiltzea ahalbidetzen duen tresna gisa.*
Hizkuntza guztiekiko errespetua eta haien hiztunen desberdintasun kulturalen onarpena.*
Latinaren hiztunekin edo ikasleekin nazioz harandiko mailan ikasteko, komunikatzeko eta proiektuak garatzeko tresna analogikoak eta digitalak.*
Komunikazioari, hizkuntzari, ikaskuntzari eta komunikazio- eta ikaskuntza-tresnei (metahizkuntza) buruz gogoeta egiteko eta gogoeta partekatze esamoldeak eta oinarritzko lexiko espezifikoak.*
C. Literatura-hezkuntza
Latina mundu klasikoaren transmisio-bide nagusi gisa.*
Latinezko literaturaren etapak eta transmisio-bideak.*
Latinezko literaturaren genero nagusiak: jatorria, tipologia, kronologia, gaiak, arazoak, tradizioa, ezaugarriak eta autore nagusiak.*
Latinezko literatura-testuen komentario eta analisi linguistiko eta literarioarako teknikak.*
Latinezko literaturaren harrera: latinezko literaturaren eta Europako kultura-produkzioaren gaineko eragina. Oinarritzko nozioak: testuartekotasuna, <i>interpretatio</i> , <i>imitatio</i> , <i>aemulatio</i> , <i>allusio</i> .*
Latinezko literatura-generoen eta egungo literaturaren generoen arteko antzekotasunak eta desberdintasunak.*
Literatura-kritikaren hastapenetarako estrategiak.
Literaturarekiko interesa, atsegin-iturri eta munduaren ezagutza-iturri den aldetik.

Latina I eta Latina II
Kontsultatutako iturrien eta erabilitako edukien jabetza intelektualaren eta egile-eskubideen errespetua: datu bibliografikoak tratatzeko tresnak eta plagioa saihesteko baliabideak.*
D. Antzinako erroma
Erromaren hedapen-prozesuaren geografia, sortu zenetik Erromatar Inperioa desagertu arte.*
Antzinako Erromako topografia, hiriko leku nagusien izena eta funtzioa (adibidez, Erromako foroa, basilikak, Koliseoa, Zirku Maximoa).*
Antzinako Erromaren historia: Erromaren historiaren etapak (monarkia, errepublika, inperioa); erromatar munduaren historiaren mugarrak K.a. VIII. mendearen eta K.o. V. mendearen artean; Erromaren historiaren kondairak eta gertakari nagusiak; Erromaren historiako pertsona ospetsu historiko garrantzitsuak, emakumeak barne, haien testuinguruko biografia eta Europarako garrantzia (Hanibal, Kornelia, Zizeron, Kleopatra, Zesar, Lukrezia, Augusto, Seneka...)*
Erromaren historia eta antolaketa politikoa eta soziala, egungo gizartearen historia eta kulturaren funtsezko parte gisa.*
Latindar zibilizazioaren erakundeak, sinesmenak eta bizimoduak gaur egungo ikuspegi soziokulturaletik.*
Greziar kulturak latindar zibilizazioan duen eragina: <i>Graecia capta ferum victorem cepit</i> .*
Erromak mendebaldeko gizartearen kulturari eta pentsamenduari egindako ekarpena.*
Erromaren eta atzerriko kulturen (Grezia, Kartago...) arteko harremana.*
Mediterraneo itsasoa atzoko eta gaurko kulturen bidegurutze gisa.
E. Legatua eta ondarea
Legatuaren, herentziaren eta ondarearen kontzeptuak.*
Latinezko testu-transmisioa kultura-ondare gisa eta zenbait kultura eta garairen bidezko ezagutza-iturri gisa. Idazkera-euskarriak: motak eta babesa.*
Mitologia klasikoa adierazpen literario eta artistikoetan.*
Hispaniaren erromanizazioa eta haren iraupenaren aztarnak.*
Herri-lanak eta hirigintza: eraikuntza, kontserbazioa, babesa eta zaharberritzea.*
Zuzenbide erromatarra eta egungo sistema juridikoan duen garrantzia.*
Erromatar erakunde politikoak eta egungo sistema politikoan izan duten eragina eta iraupena.*
Emakumearen lana, ikuskera eta ekarpena erromatar bizitza sozial, familiar eta politikoan.*
Diskurtso publikoak bizitza politiko eta sozialerako duen garrantzia.
Ahoz eztabaidatzeko eta azaltzeko oinarritzko teknikak.
Erromatar Antzinateko artelan nagusiak.
Antzinate klasikoarekin erlazionatutako gune arkeologiko, museo edo festibal nagusiak.*

LITERATURA UNIBERTSALA

Literatura Unibertsala jakintzagaiak aurreko etapan literatura-hezkuntzan egindako bideari jarraitzen dio, eta, aldi berean, Batxilergoko Euskara eta Literatura eta Gaztelania eta Literatura jakintzagaietan landutako literatura-hezkuntza osatzen du. Espazio aproposa da eskolatze osoan planteatutako literatura-irakurketako bi modalitateak garatzeko (irakurketa gidatua eta irakurketa autonomoa), eta haien corpusek eta haiekin gozatzeko moduek bat egiteko aukera ahalbidetzen du. Horren bidez, nerabeak eta gazteak urrundu egingo dira pixkanaka beren esperientzien esparruko obren identifikazio- eta argudio-irakurketa soiletik, eta interpretazio-trebetasun finkatuagoak behar dituzten eta ikuspegia beste kultura-esparru batzuetara irekitzen duten obra konplexuetara hurbilduko dira.

Jakintzagaiak erreferentzia partekatuen mapa batez jabetzeko aukera ematen du (ondare unibertsaleko obrak eta egileak, mugimendu estetikoak, generoak eta azpigeneroak, edota historia osoan agertu diren gaiak, topikoak, arketipoak, sinboloak eta abar), eta, aldi berean, emakumeek eta mendebaldekoak ez diren egileek idatzitako obra asko eta asko kanpoan utzi dituen kanona kritikoki zalantzan jartzera bultzatzen du. Iruditeriak zabaltzeak gizarte-kohesioari, kulturarteko hezkuntzari eta hezkidetzari laguntzen